

Киевского учебного округа от 26.07.1839 года № 762 относительно производства испытания для желающих поступить в университет. – ЦДІАК України. – Ф. 707. – Оп. 5. – Спр. 252. – Арк. 1. – 1 зв.

УДК 37.01374:373

І.А. Чистякова

Сумський державний
педагогічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ МЕРЕЖ

У статті розглядаються теоретичні аспекти проблеми організації діяльності інноваційних освітніх мереж; охарактеризовано існуючі теоретичні підходи до розуміння сутності та специфіки діяльності освітніх мережеских технологій; розкрито причини появи освітніх мереж.

В статье рассматриваются теоретические аспекты проблемы организации деятельности инновационных образовательных сетей; дана характеристика существующих теоретических подходов к пониманию сущности и специфики деятельности образовательных сетевых технологий; раскрыты причины появления образовательных сетей.

The theoretical problems of innovative educational networks' activity are examined in the article; the existent theoretical approaches to understanding of essence and specific characters of educational network technologies are depicted; reasons of appearance of educational networks are exposed.

Постановка проблеми. Орієнтація освітнього процесу на чітко поставлену мету сприяла технологізації педагогічної дії. Вирішення актуальних проблем освіти все частіше пов'язують із розробкою відповідних педагогічних технологій.

Однією із таких педагогічних технологій, на нашу думку, можуть стати інноваційні освітні мережі, які є популярними в розвинених країнах і набувають поширення в Україні.

Актуальність цієї проблеми пов'язана з необхідністю розв'язання суперечності між сучасним етапом цивілізаційного розвитку, що називають «мережеским суспільством», та побудовою освітньої системи як вертикальної ієрархічної структури, її можливістю відповідати потребам нового суспільства. У зв'язку з цим в освітній системі виникає необхідність використання мережеских технологій для розвитку інноваційного потенціалу, що здійснюється в умовах існування інноваційних освітніх мереж.

Аналіз актуальних досліджень. Необхідно зазначити, що проблема створення та розвитку інноваційних освітніх мереж є предметом активного

вивчення багатьох закордонних теоретиків освіти і висвітлена у працях таких дослідників, як П. Вольстеттер, К. Меллоу і Д. Чо (Wohlstetter P., Malloy C.L., Chau D., 2003), Д. Кан, Д. О'Брайєн та Е. Браун (Kahne J., O'Brien J., Brown A., 2001), Б. Левін (Levin B., 2001), Ф. Ньюмен та К. Сконцерт (Newmann F.M., Sconzert K., 2000), М. Менделл (Mandel M., 1999), Д. Рейнолдс, Д. Хопкінс, Д. Поттер та К. Чепмен (Reinolds D. Et. Al., 2002), М. Фуллан (Fullan M., 1999), А. Харріс (Harris A., 2000), Д. Хопкінс та Д. Джексон (Hopkins D., Jackson D., 2003) та інших. Вони досліджували провідні характеристики інноваційних освітніх мереж як інструменту активізації змін, засобу формування організаційної готовності школи до здійснення інновацій.

У вітчизняній педагогічній науці ці питання не знайшли достатнього висвітлення. Можна назвати лише деяких вітчизняних та російських науковців, які приділили увагу освітнім мережам. Серед них: Н. Крилова, І. Римаренко та А. Русакова, А. Сбруєва, А. Цирульников.

Метою статті є з'ясування теоретичних аспектів діяльності інноваційних освітніх мереж. Відповідно до мети нами було поставлено завдання – охарактеризувати існуючі теоретичні підходи до розуміння сутності й особливостей діяльності інноваційних освітніх мереж.

Виклад основного матеріалу. Мережі стали важливою ознакою всіх сфер життя – виробничої, бізнесової, соціальної. Ми залежимо від них. Ми є їх частиною. Мережі формують наш світ. Вони є самоорганізуючими, самогенеруючими та змінними, оскільки мають здатність реагувати на будь-які зміни як ззовні, так і зсередини. Створення мереж є однією з головних дій в організації суспільства вже багато років. Екологічний рух, рух за права людини, феміністський рух, рух за підтримку миру й інші політичні та культурні рухи організовували себе як мережі, що виходять за межі однієї держави, однієї нації.

У добу існування великого потоку нової інформації та комунікаційних технологій мережі стали одним із найвидатніших соціальних явищ нашого часу. Інформаційно-технологічна революція дала початок новій економіці, структурованій навколо потоків інформації. Відомий американський соціолог Мануел Кастелс переконаний, що такі дії відбуваються всюди в суспільстві, тобто з'явилася нова форма організації людської діяльності, яку він вперше називав «мережеским суспільством» (“network society”). У науковій діяльності велика увага існуванню та поширенню мереж почала приділятися у 1920-х роках, коли екологи почали розглядати екосистеми як суспільства організмів

(communities of organisms), трактуючи їх як мережі відносин [2, 12]. В освіті мережі почали з'являтися також на початку XX століття, коли в Європі та США було створено «Міжнародне об'єднання нових шкіл» з центром у Женеві, яке координувало діяльність навчальних закладів, що отримали назву «нові школи». Пізніше ознак інноваційних мереж набули в Європі, а згодом і у більш широких масштабах, трудові школи різних типів, Вальдорфські школи, школи О. Декролі, М. Монтесорі, П. Петерсона тощо.

Сьогодні інноваційні освітні мережі стають усе більш популярною організаційною формою запровадження інновацій. Причинами появи інноваційних освітніх мереж можна вважати такі:

1. Постійні зміни в суспільстві, що призводять до освітніх нововведень. На відміну від традиційних процесів, заснованих на принципах дисципліни та демаркації, філософи доводять, що світ теорії, знання та практики розвивається холістичним шляхом, об'єднуючи все в єдине ціле – мережу.

2. Поява нових соціальних, політичних і адміністративних ролей, які забезпечують усе більше поширення мереж, що виникають як важливі етапи еволюції суспільства знань. Поява суспільства знань сприяла розвитку нових способів мислення, державної політики й адміністративних відносин і створення нових соціальних форм структури і взаємодії, серед яких чітко виокремлюються інноваційні освітні мережі.

3. Потреба у неперервності навчання. Кінець XIX – початок XX століть характеризується навчанням, в основі якого лежали принципи послідовності, загальності та механічності. Освітні установи мали ієрархічну структуру. XXI століття ж вимагає учнів, підготовлених до життя і діяльності в часи змін.

4. Економічні чинники. Є також економічні аргументи на підтвердження важливості розвитку мереж. Дослідження, проведені експертами ОЕСР, доводять, що в добу нової інформації й інтелектуальної економіки XXI століття з технологіями, які швидко змінюються, з поширенням ринкових відносин природа роботи буде також змінена. Це у свою чергу змінить очікування щодо працівника. Такі перетворення характеризуватимуть гнучкість і створення мережі, у якій буде складна взаємодія між більш високоосвіченими та малоосвіченими членами. Останні повинні бути готові до швидкого навчання, щоб установа могла ефективно працювати [5, 34].

Ідея мережування дуже відрізняється від традиційних форм об'єднання

освітніх організацій і систем, у яких переважали ієрархічні зв'язки і організаційний підходи.

У контрасті до таких підходів поняття «мережування» виступає як загальний елемент і принцип зв'язку між установами, організаціями й окремими особистостями. У такому значенні мережі не є випадковим об'єднанням установ. Під час використання мережевих технологій в освітньому процесі учасники пов'язані один з одним певними зв'язками та взаємовідносинами, які свідомо встановлені та стосуються спільних інтересів. Мережі – свідомо створені організації, пов'язані вирішенням проблем для досягнення спільної цілі. Вони рівні за своїм структурним положенням, несуть відповідальність за свої дії.

Однією із ключових особливостей діяльності інноваційних освітніх мереж є те, що останні забезпечують основу для координування надзвичайно різноманітних дій, багато з яких заздалегідь не передбачені [4, 17].

Мережі на перший погляд здаються вільними і гнучкими організаційними формами. Проте вони стають важливим шляхом організації продуктивних зусиль викладачів і школи щодо вдосконалення навчальних закладів і навчально-виховного процесу.

Таким чином, мережі шкіл та інших зацікавлених партнерів усе більше й більше замінюють окрему школу як ключову одиницю перетворень. Дослідник діяльності інноваційних освітніх мереж у Великій Британії М. Барбер доводить, що, для того, щоб «мати успіх, автономним школам потрібно бути частиною мереж, де вони можуть переймати досвід» [1].

Мережі можуть більш успішно прилаштувати як більш різноманітні, так і більш традиційні знання і стратегії до специфічних контекстів, ніж програми із центральним проектуванням і традиційні ієрархічні структури. До того ж мережі пропонують потенціал для ефективної форми децентралізації, що заохочує у школах проектування спільного вирішення їх проблем і підтримує певну мету, послідовність і напрям змін.

Об'єднання шкіл у мережі відіграє вирішальну роль у підтримці нововведень і вдосконалення їх роботи. Відповідно їх потрібно розглядати як нові організаційні форми для інноваційних шкіл, не тільки в поширенні досвіду, але і в допомозі школам, щоб налагодити партнерські процеси, які приводять до якісної практики. Вони також важливі в подоланні традиційної ізоляції шкіл, і певною мірою навіть вимагають знищення традиційних

ієрархічних структур. У минулому школи діяли майже виключно як окремі одиниці. Така ізоляція, можливо, була виправданою протягом часів стабільності, але у добу змін є необхідним створення об'єднань для здійснення співпраці та встановлення більш гнучких структур.

Ми вважаємо, що для майбутнього потрібні не традиційні ієрархічні структури, а більш творчі, гнучкі системи, для яких велике значення має колективна діяльність, співпраця. Мережі можуть таким чином забезпечити полегшення нововведення, одночасно сприяючи здійсненню реформи [3]. Крім того, співпраця між викладачами надає можливість пришвидшення обміну позитивним педагогічним досвідом у навчально-виховному процесі.

Освітні мережі мають свої специфічні характеристики, які відрізняють їх від інших видів мереж і формальних організацій. Дослідження теоретиків інноваційних мереж Д. Керр, С. Уйстона, К. Вайта, М. Холланда та Х. Грейсон (Kerr D., Aiston S., White K., Holland M., Grayson H.) показали, що в діяльності освітніх мереж можна виокремити такі характеристики: наявність центру для створення і передачі знань у межах шкіл і між школами в межах мережі як засіб для безперервного, систематичного вдосконалення педагогічної практики; зосередження уваги як на мережевих школах та індивідуумах у школах (лідери школи, учителі, учні й інші), так і на зовнішніх партнерах мереж; прагнення побудувати професійні освітні спільноти, де лідери школи і вчителі можуть як набувати, так і поширювати знання; створення та підтримка розподілених і кооперативних підходів до управління і практичної діяльності; трансформація знань через прозорі канали комунікації щодо того, «що працює», як це працює і чому так, щоб інші могли вчитися на позитивному досвіді; мета діяльності – підвищення професійного рівня учасників навчально-виховного процесу; виконання ролі посередника між місцевими та національними потребами вдосконалення школи, а також вплив на реформування освіти на місцевому та національному рівнях.

Дослідивши особливості розвитку та поширення інноваційних мереж ми визначили, що для участі школи у діяльності освітньої мережі, їй потрібно: ставити перед собою конкретні і зрозумілі цілі, спрямовані на підвищення результатів педагогічного процесу; мати інформоване, ефективне та розподілене лідерство, яке передбачає цілеспрямовану організацію подальшого професійного розвитку всіх членів колективу; бути готовою сформувати власне

унікальне середовище школи, яке б сприяло її розвитку та прислухатися до учнів, батьків і широкої громадськості; мати усталену, але гнучку структуру для об'єднання планів усієї спільноти; бути готовою створити простір для запровадження інновацій; усвідомлювати те, що навчання відбувається на всіх рівнях (від допоміжного персоналу до директора школи) різноманітними та часто непередбачуваними шляхами; використовувати зовнішнє оцінювання; мати високий рівень комунікації, спільної мови, співпраці; бути готовою брати участь у дослідженнях; сприяти та підтримувати дослідницьку роботу у школі; бути відкритою для альтернативних шляхів вирішення проблем; уміти оцінювати себе та приймати зовнішню оцінку.

Висновки. Отже, головними цілями створення інноваційних освітніх мереж є забезпечення можливостей для постійного обміну ідеями та взаємодії освітніх новаторів, практиків і теоретиків з метою вдосконалення роботи школи.

Не дивлячись на те, що мережі стають усе більш популярними і підтримуються адміністрацією школи й освітнього регіону, існують певні проблеми впровадження їх у практику:

1. Більшість практикуючих фахівців лише інтуїтивно усвідомлюють користь від спільної роботи. Викладачі з різними умовами діяльності та досвідом, працюючи у школах з різними соціально-економічними контекстами й учнівськими потребами не мають єдиної думки щодо сутності поняття «мережування». Тому необхідно проводити інструктажі та здійснювати координацію дій окремих викладачів різних шкіл у межах однієї мережі.

2. Ієрархічна основа існуючої освітньої системи глибоко проблематична у ряді відношень, однак у ній є і позитивні моменти: забезпечення зрозумілих ліній відповідальності, необхідний простір для стратегічного лідерства і стабільності, без якої наша система школи не може функціонувати. Уходження школи до інноваційної мережі може допомогти їй збудувати ефективнішу систему організації навчально-виховного процесу. Та потрібно точно визначити сфери можливої діяльності мережі.

3. Є небезпека, що експериментування з різними організаційними формами може зруйнувати всі надбання, отримані раніше, замість того, щоб стати засобом досягнення фундаментальних удосконалень. Це загострює необхідність обговорення створення мережі.

Отже, інноваційні освітні мережі пройшли певний шлях розвитку,

змінюючи засоби, форми та цілі процесів освітніх перетворень. На сучасному ж етапі розвитку мережевого суспільства головними цілями створення інноваційних мереж є забезпечення можливостей для постійного обміну ідеями та взаємодії освітніх практиків. На подальше дослідження заслуговують змістові та процесуальні аспекти діяльності інноваційних освітніх мереж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barber M. Talk you way towards success // Times Educational Supplement. – 2000. – 6-th October. – P. 4.
2. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell, 1996. – 52 p.
3. Fullan M. The Return of Large-Scale Reform // Journal of Educational Change. – 2000. – Vol. 2, № 1. – P. 5 – 28.
4. McCarthy Helen, Miller Paul, Skidmore Paul. Network Logic // Demos. – 2004. – March. – 227 p.
5. OECD Parents as partners in schooling. – Paris: OECD Publications, 1997. – 208 p.